

NÁDEJ AKO ODPOVEĎ NA HRÔZY VOJNY

Hope as a response to the horrors of war

Michal HOSPODÁR

ABSTRAKT

Vojnový konflikt na Ukrajine je v spoločnosti neustále pertraktovanou témou. Zvlášť sa to dotýka Slovenska a jeho občanov, keďže vojna prebieha v susednej krajine. Príspevok sa zaoberá niektorými vybranými aspektmi tohto konfliktu. Dejiny ľudstva ukazujú, že samotný ľudský rozum nemôže byť garantom svetového mieru a pokoja. Vojna je morálnym zlyhaním zodpovedných za jej rozpútanie, spojeným s ťažkými následkami pre nevinných a bezbranných. Ako odpoveď na pretrvávajúcu vojnovú situáciu sa javí hlásanie skutočnej nádeje, spočívajúcej v biblicky motivovanom zmierení. Pomocou paralelizmu historickej udalosti vyslobodenia židov z babylonského exilu sa naznačuje novodobý nositeľ pravej nádeje. Je ním dnešný prorok, Svätý Otec František, s nespočetnými výzvami na hľadanie zmierenia a riešenia konfliktu pokojnou cestou. K jeho úsiliu sa má pripojiť aj každá miestna cirkev a všetci ľudia, ktorým záleží na všeobecnom dobre, akým je pokoj.

Kľúčové slová: Vojna. Pokoj. Spravodlivosť. Nádej. Sen.

ABSTRACT

The ongoing military conflict in Ukraine remains a constantly discussed topic within society. This issue is particularly pertinent to Slovakia and its citizens, given the proximity of the war in a neighboring country. This paper addresses several selected aspects of this conflict. Human history demonstrates that human reason alone cannot guarantee world peace. War represents a moral failure on the part of those responsible for its initiation, accompanied by severe consequences for the innocent and defenseless. In response to the ongoing war, the proclamation of true hope, grounded in biblically motivated reconciliation, appears as a viable solution. By drawing a parallel to the historical event of the Jewish liberation from the Babylonian exile, a contemporary bearer of true hope is suggested. It is today's prophet, Pope Francis, with his countless calls to seek reconciliation and resolve the conflict peacefully. His efforts should be supported by every local church and all individuals who care about the common good, such as peace.

Key words: War. Peace. Justice. Hope. Dream.

*Verím, že zloboh raz zhorí
na Božiu lásku v nás,
verím láske,
ktorá nás celých zdolá.*

Ingrid Lukáčová

ÚVOD

Patrím ku generácii, ktorá zažila totalitným režimom preferovaný vzťah k Rusku (vtedajšiemu Zväzu sovietskych socialistic-

kých republík). Ruský jazyk bol na základných i stredných školách povinný až do maturity. Ruskej literatúre sa venovala takmer taká pozornosť a učebný rozsah ako literatúre slovenskej. Neustále sa nám študentom vo vyučovacom procese pripomínalo, že ruština je jazyk pokroku a mieru, preto sa oplatí komplexne ju ovládať. Neskôr som mal možnosť zoznámiť sa aj s poprednými predstaviteľmi ruskej náboženskej filozofie (Vladimir

S. Solovjov, Pavel A. Florenskij atď.). Cez poznanie dejín Ruska v 20. storočí nám bola odovzdaná úcta k trpiacemu ruskému národu.

Vo februári 2022, keď sa začala ruská špeciálna vojenská operácia, sa na tento viacmenej pozitívny obraz dostala veľká machuľa. To, čo bolo dovtedy pozitívne, sa razom prekrylo čiernou farbou smrti. Rusko sa stalo pred našimi očami i očami celého sveta vojenským agresorom. Na túto situáciu sme neboli na Slovensku ani v Európe pripravení, lebo sme si už zvykli, že žijeme od skončenia druhej svetovej vojny (1945) v mierových podmienkach. Cieľom príspevku je hľadať vyváženú odpoveď na súčasnú situáciu týkajúcu sa rusko-ukrajinského konfliktu. A to v čase, keď zatiaľ nesvitá reálna možnosť jeho účinného riešenia.

1 Každá vojna je zlo

Klasik ruskej literatúry Lev Nikolajevič Tolstoj (1828 – 1910) nazval svoj hlavný román krátkym, ale výstižným názvom *Vojna a mier*. Zmyslom tejto veľkolepej literárnej epopeje bolo osláviť ruskú vojenskú neporaziteľnosť. Román na podklade historických bojov medzi cárskym vojskom pod vedením maršala Michaila I. Kutuzova proti dobyvateľnému ťaženiu francúzskeho cisára Napoleona hodnotí politicko-spoločenské dianie 19. storočia. Tolstoj (2017) akoby už samotným názvom svojho diela predznačoval, že dejiny sveta sú striedaním vojen a mieru, čiže relatívneho pokoja. Uvedená konštatácia platí tak o národoch, ako aj o jednotlivcoch. Aj tu sa potvrdzuje biblická pravda o človeku „ranenom“ dedičným hriechom, že nie je iba Ábel, ale aj Kain (porov. Gn 4 kap.).

Nepochybne, každá vojna je zlo. Fyzické i morálne. Fyzické zlo spočíva v ničení materiálnych hodnôt, ako sú ľudské obydlia, továrne, životné prostredie atď. Osobne považujem morálne zlo za väčšie alebo ťažšie ako fyzické. Morálnym zlom je totiž ničenie ľudských životov, nenávisť, neodpustenie, túžba po pomste, hnev a ďalšie nezriadené postoje,

ktoré so sebou vojna prináša.¹² Opakujem, najväčšie zlo je morálneho charakteru, lebo tu sa neľútostne ničí ľudský život. Všetko sa dá opraviť, rekonštruovať, len zničený život sa nevráti. Alebo ako opakuje pápež František: „Krutá vojna vzala deťom úsmev z tváre. Ale nestrácajme nádej.“ Podľa prehľadu komisára ukrajinského parlamentu pre ľudské práva Dmytra Lubinetsa k februáru 2024 je od začiatku vojny: 557 zabitých detí; 1225 zranených detí; 19 546 detí deportovaných do Ruska; 1 mil. ukrajinských detí postihnutých vojnou bez bezpečného prístupu k ďalšiemu vzdelávaniu. Okrem toho je zabitých 10 378 civilistov; 19 632 zranených civilistov; 700 000 ľudí zostalo bez pitnej vody; 6,5 mil. ľudí našlo dočasné útočisko v iných krajinách.

2 Reakcia Slovenska na vojnu

Na úplnom začiatku rusko-ukrajinskej vojny sme boli svedkami, že na hraničnom priechode vo Vyšnom Nemeckom o. Sobrance boli ako prví nápomocní obyčajní ľudia z dediny, starostovia okolitých obcí a predovšetkým Cirkev. V rámci svojich možností poskytli prvú charitatívnu pomoc všetkým utečencom bez rozdielu. K nim sa postupne pridali malé organizácie, spolky a združenia, ktoré so súcitným srdcom prinášali potrebnú pomoc a nádej tisícom ľudí. To je politika priamej akcie v zmysle hesla: kto skoro dáva, dvakrát dáva. Ako máme v pokračujúcom vojnovom konflikte pomáhať dnes?

Podľa údajov výročnej správy gréckokatolíckej charity cez hraničný priechod prešlo pešo 150-tisíc ľudí. Na hraničnom priechode poskytovali pomoc a prejavili solidaritu dobrovoľníci zo Slovenska a aj zo zahraničia. Bolo poskytnuté jedlo, hygienické potreby, oblečenie a materiálna pomoc. Služby poskytovali sociálni pracovníci a tlmočníci. Jedným z projektov pomoci bolo zriadenie a prevádzkovanie skladu na príjem a distribúciu humanitárnej pomoci v marci 2022 (Ivanová 2023).¹³ Ďalším z darov bol aj kamión

¹² To sme ako pedagógovia na GTF zažili na tvárach našich ukrajinských študentov, ktorí s mobilom v ruke počas prednášok čakali na správu od rodičov, či prežili lietadlový nálet

alebo pozemný útok. V takejto vyhrotenej situácii bolo zbytočné hovoriť o odpustení agresorovi.

¹³ V sklade pracovali dvaja skladníci, do pomoci na triedení, nakladaní a vykladaní boli zapojení aj dobrovoľníci. Do skladu

minerálnej vody zo *Západoslovenskej vodárenskej spoločnosti*. V roku 2022 bolo vydaných zo skladu 82 ton potravín, z toho 61 ton distribuovaných na Ukrajinu. A 73 ton materiálnej pomoci, hygieny, oblečenia a iných vecí. Z toho 63 ton distribuovaných na Ukrajinu.

Pri dlhotrvajúcom konflikte je prirodzené, že záujem o poskytnutie pomoci emigrantom medzičasom poklesol. Je to z dôvodu únavy, vlastných problémov, strachu a obáv atď. Podľa údajov Globsecu máme na Slovensku najvyššiu obavu z ukrajinských emigrantov z krajín Európy (44 %). Za nami je Bulharsko (38 %), Česko (30 %), Maďarsko (23 %) atď. Spolu s Českom má Slovensko druhú najvyššiu mieru obáv z emigrantov z iných krajín (69 % Česko a Slovensko, 70 % Bulharsko). Najsilnejšie je u nás pociťovaný strach z vojny a z toho, že nás vojenská pomoc Ukrajine ohrozí a vtiahne do vojny. Na Slovensku sa toho bojí 64 % ľudí, v Bulharsku 61 % a najmenej, 32 %, v Poľsku (Mikloš 2024). Vojna eskaluje napätie a zvyšuje polarizáciu spoločnosti, čo má za následok zvýšenie strachu z presahu vojnových operácií aj na územie Slovenska.

3 Biblická paralela

Dovoľte nám uviesť jednu, domnievame sa, že priliehavú paralelu z biblických dejín vyvoleného národa. V 6. storočí pred Kristom Nabuchodonozor II., kráľ mocnej Babylonskej ríše, si podmanil Židov a odvliekol či deportoval ich do Babylona. Išlo predovšetkým o židovskú inteligenciu. V druhej vlne dal zbúrať chrám v Jeruzaleme, zmocnil sa pokladu posvätných nádob, a tak rozvrátil hlavné stredisko náboženského a národného života. Pre Židov to bola skutočná pohroma. Do tejto situácie vstupuje mladý muž menom Daniel, označovaný za proroka (hebrejsky *roé*, teda toho, kto vidí ďalej ako bežný človek). Prežíva babylonský exil so svojím národom na dvore kráľa Nabuchodonozora, ale nijako nesplynie so zvykmi, kultúrou a rozkazmi babylonského kráľa. Je verný svojim židovským náboženským princípom, a preto sa mu aj na kráľovskom dvore v zajatí veľmi

darí. Povzbudzuje svoj národ k nádeji na návrat do Jeruzalema a na obnovu náboženského kultu. Po niekoľkých desaťročiach skúšky skutočne perzský kráľ Kýros ediktom z roku 539 pred Kristom dovolí Židom vrátiť sa a vybudovať Jeruzalem. Z poznania dejín vyplýva, že mocné svetové ríše padajú, ale zvyšky verných sa vždy zachránia. Po návrate Židov do vlasti vznikol 85. žalm odrážajúci atmosféru tých, čo sa vrátili. V jeho závere čítame o splnení Božích prisľúbení. „**Milosrdenstvo a vernosť** sa stretnú navzájom, **spravodlivosť a pokoj** sa pobožkajú.“

„Väčšina exegetov interpretuje štyri menované vlastnosti ako personifikované Božie atribúty, ktoré sprevádzajú vstup samého Boha a jeho spásy do sveta“ (Hroboň 2018). Slovanami „spravodlivosť a pokoj sa pobožkajú“ autor túži po naplnení prísľubu pokoja a šťastia pre svojich krajanov. Inými slovami povedané, ak sa Izrael bude usilovať o spravodlivosť, nevyhnutne nastane pokoj. Súčasná exegéza upozorňuje, že spravodlivosť je potrebné chápať v zmysle záchrany, spásy, ktorá prichádza od Pána. Dokumentuje to aj ďalší verš: Vernosť vyrastie zo zeme, spravodlivosť zhliadne z neba. Táto personifikovaná Božia spravodlivosť dáva bozk (verš 11) a hľadá (verš 12). V takejto perspektíve stretnutie, bozk a zhliadnutie z neba sú udalosťou a hovoria o obnovení vzťahu medzi Bohom a ľuďmi.¹⁴

4 Ponúkať nádej

Dnešná situácia s ukrajinskými utečencami, ktorých je vyše sedem miliónov, je v niečom podobná tej v Babylonskej ríši. Opakuje sa rozpínanosť pozemských kráľov a s ňou utrpenie nevinných ľudí, spojené s masívnym vystaňovaním. Nazdávame sa, že úlohou Cirkvi je aj v tomto čase ohlasovať **pravú nádej**. Nádej, ktorá prevyšuje ľudské čakanie, akýsi lacný optimizmus alebo opretie sa o schopnosti mocných tohto sveta. Potrebujeme väčšiu nádej, ktorá nesklame (porov. Rim 5,5). Je to nádej na premenu srdca. Nádej prameniaca z Boha. K tomu, ako chápať kresťanskú nádej, pripájame citáty z dokumentov rímskych pápežov nášho veku.

bola privezená pomoc zo Slovenska aj zo zahraničia (Nemecka, Rakúska, Veľkej Británie, Talianska, Poľska).

¹⁴ Porov. HROBŇ, Bohdan, ed., 2018. *Žalmy 76 – 100*. Trnava: Dobrá kniha, s. 304.

„Napokon: potrebujeme nádeje – menšie či väčšie –, ktoré nás zo dňa na deň udržiavajú na ceste. No bez veľkej nádeje, ktorá musí presahovať všetko ostatné, aj tak nestačia. Touto veľkou nádejou môže byť iba Boh, ktorý objíma vesmír a ktorý nám môže ponúknuť a darovať to, čo sami nemôžeme dosiahnuť. Práve to, že sme obdarení, je súčasťou nádeje. Boh je základ nádeje – nie hocijaký boh, ale Boh, ktorý má ľudskú tvár a ktorý nás miloval až do krajnosti: každého jednotlivca a ľudstvo ako celok. Jeho kráľovstvo nie je nejaký imaginárny druhý svet, umiestnený v budúcnosti, ktorá nikdy neprichádza. Jeho kráľovstvo je prítomné tam, kde on je milovaný a kde nás zasahuje jeho láska. Len jeho láska nám dáva možnosť vytrvať deň čo deň so všetkou striedanosťou, bez toho, aby sme stratili elán nádeje vo svete, ktorý je svojou povahou nedokonalý. A jeho láska je pre nás súčasne zárukou, že existuje to, čo len matne cítime, a predsa vnútri očakávame: život, ktorý je „skutočným“ životom“ (Benedikt XVI. 2008).

Pápež František aktuálne daroval Cirkvi a svetu nový dokument o kresťanskej nádeji. V ňom čítame: „Prvé znamenie nádeje možno konkretizovať ako mier pre svet, ktorý sa opäť ocitol v tragédii vojny. Ľudstvo, ktoré si nepamätá drámy z minulosti, prechádza novou a ťažkou skúškou, v ktorej sú mnohé národy utláčané brutalitou násilia. Čím ešte tieto národy netrpeli? Ako je možné, že ich zúfalé volanie o pomoc nepodnecuje predstaviteľov národov, aby ukončili toľké regionálne konflikty, vedomí si následkov, ktoré z nich môžu plynúť na svetovej úrovni? Je to príliš, snívať o tom, že zbrane zmlknú a prestanú prinášať ničenie a smrť? Jubileum nám pripomína, že „tí, čo šíria pokoj“, sa „budú volať Božími synmi“ (Mt 5, 9). Potreba mieru je výzvou pre všetkých a vyžaduje si realizáciu konkrétnych projektov. Kiež nikdy nechýba diplomatické úsilie odvážne a kreatívne vytvárať priestor na rokovania zamerané na trvalý mier“ (František 2024).

ZÁVER

Pravou nádejou na vyriešenie konfliktu nie sú nové zbrane, ale odvaha bojujúcich strán na rokovanie a zmierenie. Skutočnou

nádejou pre vyriešenie krízy nie je ani (politický) ruský mesianizmus, čiže vysnívaná špeciálna rola Ruska pri záchrane všeobecných hodnôt sveta. Podľa ruského náboženského filozofa Vladimira Solovjova „idea určitého národa nie je v tom, čo si on sám myslí o sebe v čase, ale v tom, čo si o ňom myslí Boh vo večnosti“ (Soloviev 1888).

Snívajme sen o tom, že raz lož, klamstvo a dezinformačná scéna budú porazené. Snívajme sen o tom, že filozofia a teológia sa navzájom pobožkajú, ako sa to práve aj teraz deje. A na povrch vyjde jasná P(p)ravda, teda Boh sám. V tejto fáze vojny potrebujeme nádej. Potrebujeme pozdvihnúť oči k horizontom mieru, bratstva, spravodlivosti a solidarity. Toto je jediná cesta života, iná neexistuje. Samozrejme, žiaľ, často sa nezdá jednoduchá, dokonca miestami je kľukatá a do kopca. Dovoľte nám snívať sen o ľuďoch a najmä deťoch na Ukrajine, ktorým sa do nevinných očí vráti radosť a nádej.

Zoznam bibliografických odkazov

- BENEDIKT XVI., 2008. *Spe salvi* (encyklika). Trnava: Spolok svätého Vojtecha, od. 31. ISBN 978-80-7162-700-5.
- FRANTIŠEK, 2024. *Nádej nezahanbuje*. Bula o vyhlásení riadneho jubilea roku 2025, od. 8. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/sk/bulls/documents/20240509_spes-non-confundit_bolla-giubileo2025.html
- HROBON, Bohdan, ed., 2018. *Žalmy 76 – 100*. Trnava: Dobrá kniha. ISBN 978-80-8191-135-4.
- IVANKOVÁ, Anna et al., 2023. *Výročná správa neziskovej organizácie Gréckokatolícka eparchiálna charita Košice za rok 2022*. Košice: Gréckokatolícka eparchiálna charita Košice.
- KBS, 1995. *Sväté písmo Starého a Nového zákona*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda.
- MIKLOŠ, Ivan, 2024. Desivá správa o duši národa [online]. In: *SME* [cit. 2024-05-13]. Dostupné z: <https://komentare.sme.sk/c/23329203/desiva-sprava-o-dusi-naroda-pise-ivan-miklos.html>
- SOLOVIEV, Vladimir S. L'idée russe. Paris, 1888. In: T. ŠPIDLÍK, 1996. *Ruská idea jiny*

pohled na člověka. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., s. 181. ISBN 80-86045-02-1.

ŠPIDLÍK, Tomáš, 1996. *Ruská idea jiný pohled na člověka*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o. ISBN 80-86045-02-1.

TOLSTOJ, Lev Nikolajevič, 2017. *Vojna a mier*. Bratislava: Odeon. ISBN 978-80-5515-324-7.

Kontaktné údaje

doc. ThDr. Michal HOSPODÁR, PhD.

Katedra systematickej teológie
Gréckokatolícka teologická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Ul. Biskupa Gojdiča 2

080 01 Prešov

Email: michal.hospodar@unipo.sk